

## Други заглавия на издателство "Атлас Финанси" АД



### „БизнесМрежи „Съединение“ през Прехода и Кризата“

С тази книга отразяваме едно начинание, свързано с човешкия дух и вечната борба за свобода и по-добър живот. Инициатори са „групата на професорите“ в ръководството на „Съединение“ – проф. ик. Ангел Гроздин, проф. ик. Асен Конарев, д-р ик. Тоде Тодев и д-р ик. Петър Нейчев, получил от първите трима признанието за професор в „зелена фаза“ поради многобройните си писмени проповеди.

Мотивация за създаването ѝ е нашата убеденост в житейската истина: Само писаното остава. „Бизнесмрежа Съединение“ е създадена по една сравнително различна творческа технология – Пленер на автори-

те. Това на практика е едно съчетаване на индивидуалните усилия на всеки един от авторите и общи сесии по няколко дни, провеждани в хотел „Смолян“ и Стария Пловдив. Така се пресъздаде общият дух на разказа за изминалите двадесет години и участието на хората от „Съединение“ в събитията по време на Прехода не само в България, но и в Новия световен ред, който се изгражда през 21 век и Кризата (2008-2012).

### „БАНКОВИТЕ КРИЗИ и истината за Агробизнесбанк“



Началото на тази книга може да се постави още през 2008 година при разговори с немски журналист, изкушен от финансовата тематика и банките. По онова време вниманието му е привлечено и „Мегаделото Агробизнесбанк“ в България и той вече натрупал значителен архив от медиите и направил малки коментари към някои от тях.

Сега е 2014 година и отново е актуална темата с българската банкова система – случаят с ликвидацията на Корпоративна и търговска банка. Освен това и последните 8 години са наситени с примери на кризи и решения за оздравяване на банки от европейските правителства и САЩ.

Безспорно, темата днес е особено болезнена за нашето общество и вероятно някои от въпросите, поставени в книгата „БАНКОВИТЕ КРИЗИ и истината за Агробизнесбанк“, ще бъдат твърде любопитни със своите отговори.

Защото се разяснява какво е банкова криза като част от финансите, проследява се отново българската криза 1993-1996 г. и погрешната политика на БНБ и Правителството. Особено внимание се отделя на последната световна финансова криза – 2006-2014 г., мерките на правителствата от ЕС и САЩ да преодоляване на последиците от нея.

И близката до сърцето на много пловдивчани глава „Истината за Агробизнесбанк“, и по-точно – истините за нея. Разбира се, тук отговорите на поредните въпроси са въпрос на лична гледна точка.

## За възраждане на европейската промишленост

# БЯЛА КНИГА за нова високотехнологична индустриализация 2015-2025 г.

Пловдив 2015

*„Бялата книга“ е резултат на всеобхватен и задълбочен анализ на развитието на българската икономика през годините на прехода. Тя отразява позицията на Гражданското сдружение за нова високотехнологична индустриализация и може да послужи като основа на общонародна дискусия при търсенето на собствен български икономически модел.*

**БЯЛА КНИГА ЗА НОВА ВИСОКОТЕХНОЛОГИЧНА  
ИНДУСТРИАЛИЗАЦИЯ  
2015-2025 г.**

Второ издание - избрани глави и пълен текст на CD

Първо издание - 2014 г.

Второ издание - 2015 г.

© Издателство "АТЛАС ФИНАНС" АД

адрес: гр. Пловдив, ул. „Гладстон“ 1, ет.1, офис 2

*Всички права са запазени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана в каквато и да е форма без предварителното писмено разрешение на издателя.*

**ISBN 978-954-92-972-2-5**

**2015 г.**

**СЪДЪРЖАНИЕ на DVD изданието**

---

За историята на книгата и нейните автори

Предговор

**Първа част**

1.1. България се нуждае от свой собствен икономически модел

1.2. Особенности на американския модел и неговата непригодност към европейските, в т.ч. и българските условия

1.3. Основни характерни черти на европейския икономически и социален модел

1.4. Основни изисквания към българския икономически и социален модел

1.5. Икономически растеж и благосъстояние

1.6. Преоткриване на ролята и значението на индустрията за устойчивото развитие на обществото

1.7. Структура и състояние на българската икономика

1.8. Състояние на българската икономика от гледна точка на нейната конкурентоспособност

1.9. Кризисно състояние на научните изследвания, иновациите и конкурентоспособността

1.10. Българската индустрия по време на социалистическия етап от развитието на страната

**Втора част**

2.1. Обективни причини за ускорена реиндустриализация и нова високотехнологична индустриализация на България

2.2. Реиндустриализацията и новата високотехнологична индустриализация в България в контекста на световната икономическа структура

2.3. Проблеми на българската индустрия

**Трета част**

3.1. Ролята на държавата в процеса на реиндустриализацията

- 3.2. Нова индустриална политика като най-важно условие за успешна реиндустриализация на България
- 3.3. Необходимост от системна иновационна политика
- 3.4. Рязко повишаване на ролята на дигиталната икономика за нуждите на реиндустриализацията
- 3.5. Форсиране на дуалната система на образование, на техническото образование, на професионалното обучение както в рамките на образователната система, така и в рамките на индустриалните предприятия
- 3.6. Ускорено развитие на научно-изследователската и развойна дейност
- 3.7. Формиране на дълготрайни източници за финансиране на изследователската и развойна дейност
- 3.8. Условия за бърза и ефективна реиндустриализация на България
- 3.9. Финансиране на реиндустриализацията и новата високотехнологична индустриализация
- 3.10. Необходими мероприятия за успешна реиндустриализация и нова ВТ индустриализация

#### **Четвърта част**

Перспективни отрасли на българската индустрия

#### **Заклучение**

#### **Използвана литература**

#### **Приложения:**

Политики за високотехнологична индустриализация

#### **За историята на книгата и нейните автори**

В последните месеци на 2013 г. по инициатива на Съюза на икономистите в България (СИБ) се проведеха срещи с тогавашния министър-председател Пламен Орешарски и неговата заместничка по икономическите въпроси Даниела Бобева, на които Съюзът на икономистите постави остро въпроса за необходимостта от широка общонародна дискусия за разработване на нов икономически модел за развитието на страната, основаващ се на високотехнологична реиндустриализация и възстановяване на някои перспективни отрасли на традиционната българска индустрия.

Едновременно с това в електронното списание „Финанси“ ([www.financebg.com](http://www.financebg.com)) - медийния партньор на СИБ, се пристъпи към публикацията на материали по темата, подготвени от членове на съюза.

В самото начало на вниманието на читателите на списанието беше предложен публицистичният материал „Проучване на възможностите за високотехнологична реиндустриализация на България за периода 2014 - 2020“, целта на който беше подготовка на обществена дискусия в Интернет-пространството. Реакцията на читателите и проявеният от тях огромен интерес надхвърли и най-смелите очаквания на редакцията на списанието.

В отговор на това [financebg.com](http://financebg.com) организира няколко срещи и дискусии, в които участваха видни икономисти от страната и чужбина, представители на ръководствата на политически партии, обществени дейци, родолюбиви българи, напуснали страната и живеещи в чужбина. Постепенно се формира един широк кръг от хора, с различни идейни и политически убеждения и виждания, представляващи различни социални слоеве на българското общество, които считат, че страната се нуждае от индустрия, която да се превърне в основа и двигател на българската икономика. Повечето читатели на списанието споделиха и продължават да споделят, че огромните проблеми на българското общество могат да бъдат решени само по пътя на разкриване на нови работни места, висока трудова заетост и растящи доходи. Очевидно е, че туризмът, селското стопанство и сферата на услугите не могат да осигурят икономическата база на бъдещото развитие на България.

Списанието започна да отразява развитието на процеса на реиндустриализация по света и на първо място в страните на Европейския съюз. Постепенно се роди идеята за написването на „Бяла книга за нова високотехнологична индустриализация 2015-2025 г.“

На 21 март 2014 г. беше създадено Гражданско сдружение за нова високотехнологична индустриализация, което заедно с редакционния съвет на списанието реши да издаде „Бялата книга“ в хартиен вариант. Едновременно с това тя беше качена на сайтовете: [www.financebg.com](http://www.financebg.com), [www.atlasfinance.bg](http://www.atlasfinance.bg), [www.atlasnet.bg](http://www.atlasnet.bg) и [www.bg-wiki.org](http://www.bg-wiki.org).

„Бялата книга“ има за цел да предизвика всенародно обсъждане на темата за високотехнологична реиндустриализация на България с цел постигането на обществен консенсус и разработването на стратегия за нейната успешна реализация. Тя е резултат на търсенията и усилията на следните автори: проф. д-р Ангел Гроздин, проф. д-р ик. Асен Конарев, доц. д-р Анастасия Шопова, ст.н.с. Владимир Рибаров, д-р ик. инж. Петър Нейчев, инж. Стефан Гълъбов, Dr. rer. soc. оес. Тоде Тодев, ст.н.с. д-р Георги Лафчиев, Венелин Йорданов, Петя Иларионова, Гинка Милушева-Калайджиева, Димитър Гишин, Иван Божурин, д-р инж. Иван Нейчев, инж. Иван Петров, Радостина Нейчева, Весела Илиева, проф. д-р Начко Радев, Огнян Дечев, инж. Петър Стайков, Райна Бонева, Тихомир Тодоров, инж. Христо Христов, инж. Чавдар Младенов под общата редакция на д-р ик. Петър Нейчев, Dr. rer. soc. оес. Тоде Тодев и проф. д-р ик. Асен Конарев.

За наше голямо съжаление темата за реиндустриализацията не намери своето място в политическата дискусия, въпреки категоричната ѝ подкрепа от Европейската комисия и нейния новоизбран председател Жан-Клод Юнкер. Господстващото либерално мислене сред представителите на българския политически елит, тяхната сляпа вяра в саморегулиращата роля на пазара се оказа достатъчно силни, страната да продължи да се развива в рязко противоречие с тенденциите на развитие на Европейския съюз. Освен това е напълно необясним фактът, че в България продължава да се отрича провалът на либералните икономически концепции.

Създава се впечатление, че обществото е в плен на мисленето на няколко икономисти, обикалящи телевизионните студия и проповядващи идеи, които се оказаха нереализуеми.

В тази връзка Гражданското сдружение реши да разработи и основни насоки на обосноваването и концепирането на собствен икономически модел, който да се превърне в основа на процеса на високотехнологично обновление на България.

Настоящото второ допълнено и преработено DVD издание е своего рода развитие на „Бялата книга“ като уикикнига и поредна стъпка към постигане на целите на Гражданското сдружение.

*От Редакционния съвет на Financebg.com*  
*д-р ик. инж. Петър Нейчев*  
*dr. rer. soc. оес Тоде Тодев*  
*проф. д-р ик. Асен Конарев*

Пловдив, 2015 г.

## Предговор

През тази есен ще се навършат 26 години от началото на коренните преобразувания в българското общество и стопанство. Първоначалните надежди и очаквания за по-добър живот отстъпиха място на разочарованието и отчаянието. Преходът от едностранна диктатура към свободно демократично общество и от централизирано планово стопанство към свободна пазарна икономика в България се оказва изключително труден и с висока социална цена. Българският народ е обезверен. Нацията е разпокъсана, липсва необходимото единство и сплотяващ елемент, които са необходими за преодоляване на изпитанията на този исторически преломен момент, когато трябва да се положат основите за бъдещето. Дори присъединяването на България към Европейския съюз не успя да върне надеждата за един свободен и достоен живот. Липсва идеята за възраждане на българския свободолюбив и трудолюбив дух. Липсват харизматични личности, които да поведат нацията и да ѝ вдъхнат вяра в бъдещето. Липсва общонационален консенсус. Народът ни - българи, български турци, роми, напускат страната с надежда за по-добър живот по света. Политическите теми се доминират от широко разпространената корупция, незаконните подслушвания на политическия противник, политическия рекет и политическото номадство<sup>1</sup>. Икономическите теми са свързани главно с решаването на проблеми свързани с бюджета и на второстепенни въпроси от икономическото развитие. На практика липсват импулси за радикално решаване на съществуващите проблеми.

Проблемите в българското общество и стопанство са взаимосвързани и взаимнообусловени. Ние нямаме претенцията да предложим рецепта за тяхното решаване. Кой ли не предложи своите рецепти за изтеклите 26 години преход. Българският народ се наглежда и наслуша на съветите на самообявили се за месии съветници от страната и чужбина. От началото на новото столетие икономическата политика в общи линии се определяше от българи, получили теоретически и частично практически познания в сферата на реално функционираща пазарна икономика главно в англо-американския регион с претенцията да знаят какво правят и че това което правят е най-правилното за държавата и народа. Отрицателните послед-

<sup>1</sup> България заема първо място по броя на политиците, променили своята политическа принадлежност. Някои от тях са членували в повече от пет политически партии и движения. Европа познава феномена на променливо отношение сред традиционните избиратели на съществуващите партии, но такова политическо номадство в такъв размер е напълно непознато и е един чисто български феномен.

ствия от тази политика са значително повече от положителните. Ние се дистанцираме от тази политика и нейните носители.

Гражданското сдружение за нова високотехнологична индустриализация реши да предложи на широката общественост и правителството проектостратегиа, опираща се в значителна степен на опита на развитите страни по света. „Бялата книга“ трябва да се разглежда като компас, показващ определен път към решаване на проблемите, свързани с провеждане на индустриална икономическа политика.

„Бялата книга“ е резултат на интензивна изследователска работа и се опира на резултатите от изследванията на редица авторитетни учени и изследователски институции в България и чужбина.

За „реиндустриализация“ започна да се говори преди няколко години в САЩ във връзка с желанието на една значителна част от политическия елит на страната за провеждане на икономическа политика за връщане на определени производства, изнесени през 90-те години в Китай и някои други азиатски страни. В резултат на това, там често не се прави разлика между „реиндустриализация“ и „on-shoring“ като антоним на „off-shoring“ (изнасяне). В Европа под „реиндустриализация“ първоначално се подразбираше ревитализирането, модернизацията на някои западнали индустриални сектори. Впоследствие в това понятие започна да се влага нов смисъл. В най-общи линии като „реиндустриализация“ се характеризира процесът на увеличаване на относителния дял на индустрията в създаването на брутна нова стойност в рамките на едно национално стопанство.

Под „реиндустриализация и нова високотехнологична (ВТ) индустриализация“ ние разбираме разширяване на индустриалната база на страната чрез създаването на нови високотехнологични предприятия, както и ревитализация на бивши индустриални предприятия и индустриални зони чрез рекапитализация, техническо и технологическо обновление.

Не са малко и противниците на идеята за „реиндустриализация“ сред българските икономисти и политици. Техният основен аргумент е, че относителният дял на българската индустрия в създаването на брутният вътрешен продукт (БВП) е по-висок от средния за страните-членки на ЕС показател. За голямо съжаление противни-

ците на „реиндустриализацията“ напълно пренебрегват факта, че по-високият относителен дял на индустрията в създаването на БВП се дължи главно на специализацията в трудоемки отрасли (текстил, облекло, кожени изделия, обувки) и в капиталоемки отрасли (производство на цимент, рафинирани нефтопродукти и неметални минерални суровини). Относителният дял на два от високотехнологичните сектори (машиностроене и химическа промишленост) в създаването на добавена стойност рязко намалява. Високотехнологичните стоки в българския експорт съставляват само 3% от неговия общ обем.

Приемането и реализацията на стратегията за реиндустриализация и нова ВТ индустриализация на България е задача на Народното събрание, на правителството и всички други субекти на икономическата политика. Ние имаме скромното желание да инициираме една общонационална дискусия по важен въпрос, който считаме за един от ключовите за бъдещото развитие на България - нейната ускорена реиндустриализация и превръщането ѝ във високоразвита индустриална държава. Не бихме се захванали с тази инициатива, ако не бяхме напълно убедени в това, че за тази общонационална задача са налице всички необходими условия. Членството на страната в Европейския съюз, това своеобразно присъствие на страната в „Клуба на богатите“, е основание за самочувствие.

Това самочувствие е особено необходимо за българските правителства, които трябва да изготвят проект за индустриална икономическа политика за периода 2015-2025 г. Те трябва да проведат комплекс от реформи за реиндустриализация, както и да привлекат финансов ресурс за нова ВТ индустриализация в отрасли с висока добавена стойност.

Нашето проучване направено чрез [financebg.com](http://financebg.com) дава основание да се очаква подкрепа от болшинството българи у нас и по света.

### **От „Гражданско сдружение за нова високотехнологична индустриализация“**

За целите на общонационалната дискусия предлагаме платформата на електронното издание на списание „Финанси“ – [Financebg.com](http://Financebg.com).

Редакцията на списанието призовава всички националноотговорни и родолюбиви икономисти, общественици и политици в страната и чужбина да се включат в общонационалната дискусия.

„Бяла книга за нова високотехнологична индустриализация 2015-2025 г.“ може да се прочете на страниците в интернет: [www.financebg.com](http://www.financebg.com), [www.atlasfinance.bg](http://www.atlasfinance.bg), [www.atlasnet.bg](http://www.atlasnet.bg), [www.newindustrybg.eu](http://www.newindustrybg.eu) и [www.bg-wiki.org](http://www.bg-wiki.org).

Лица за контакт:

**Редакция на сп. „Финанси“ ([www.financebg.com](http://www.financebg.com)) - медиен партньор на „Съюз на икономистите в България“**  
4000 Пловдив, бул. „Христо Ботев“ 27А  
e-mail: [financebg.office@gmail.com](mailto:financebg.office@gmail.com)

**Редактори:**

Петя Иларионова	+359 882 933 522
Гинка Милушева	+359 882 933 555

**Редакционен съвет:**

д-р ик. Петър Нейчев	+359 882 933 410
проф. д-р Ангел Гроздин	+359 822 933 405
проф. д-р ик. Асен Конарев	+359 822 933 567
Dr. rer. soc. оес. Тоде Тодев	+ 43 6502421152

**„Съюз на икономистите в България“ ([www.bgeconomist.bg](http://www.bgeconomist.bg))**  
1000 София, ул. „Г. С. Раковски“ 108, ет. 4, офис 420  
e-mail: [uniesonom@abv.bg](mailto:uniesonom@abv.bg),  
секретар на УС на СИБ +359 2 987 18 47

## България се нуждае от свой собствен икономически модел

Политиката, стопанството, обществото като цяло са изправени пред национални и глобални предизвикателства: глобализация и дигитализация на света, драматична демографска промяна, нарастващо социално неравенство и мощни миграционни процеси, промяна в климата и намаляване на биологичното разнообразие. Динамиката на икономическото развитие в световен мащаб се премества все повече към азиатските и латиноамериканските страни. Конюнктурните кризи, рязкото спадане на стопанската активност и намаляване на икономическия растеж са съпроводени от социални и екологични кризи, както и кризи във функционирането на демокрацията.

Финансовата и стопанска криза, както и последвалата ги криза на държавния дълг в Еврозоната, показват как прекомерната либерализация и дерегулиране на финансовите пазари, отдалечаването на финансовия сектор от реалната икономика и неконтролираният растеж на държавния дълг (не на последно място в резултат на намесата на държавата за предотвратяване на колапса на банковата система) могат да доведат до сериозни смущения във функционирането на свободното пазарно стопанство, опиращо се на взаимно доверие и на договорни отношения между участниците в стопанския оборот и до акумулирането на значително социално напрежение, заплашващо социалния мир. Неблагоприятното демографско развитие в Европа, т.е. увеличаването на средната продължителност на живот заплашва финансирането на пенсионната система и подкопава основата на обществения договор между стари и млади. Промяната на климата показва, че природата не може безкрайно да се натоварва и че този процес има свои граници, прехвърлянето на които може да доведе не само до промяна на обкръжаващата среда, но и да застраши нашето благосъстояние.

Тези предизвикателства важат със значително по-голяма сила за България. За съжаление постигнатата през последните години финансова стабилност има изключително висока цена<sup>2</sup>. На практика икономиката беше доведена до състояние на застои, източниците на икономически растеж и разкриване на нови работни места бяха блокирани. Значително се влоши жизненото равнище на народа, съпътствано от задълбочаващо се социално разслоение, увеличаване на емиграцията, обезлюдяване на цели райони, предимно в

<sup>2</sup> България е единствената страна в Европейския съюз, чийто рейтинг беше повишен след избухването на финансовата криза през 2008 г. Този факт е твърде подозрителен по своята същност, като се има предвид, че става дума за най-бедната страна в съобществото.

граничните, планинските и труднодостъпни местности и замиране на стопанството в тях. Всичко това рязко повишава ролята и значението на политиката и изисква активна намеса на държавата в стопанския и обществения живот.

Под „национален икономически модел“ следва да се разбира системата на използване на наличните ресурси в рамките на едно национално стопанство. Тази система е резултат на сложно взаимодействие на пазарния механизъм и целенасочената икономическа политика на държавата (инвестиционна, данъчна, социална и т.н.). Целенасочената икономическа политика има за цел намеса там, където пазарният механизъм по една или друга причина не може да гарантира оптимално използване на ресурсите.

Българският икономически модел не трябва да бъде взимстван, а да бъде изграден на основата на историческия опит на страната при отчитане на съществуващите природни дадености, наличните ресурси, политическите и икономическите реалности в Европа и света. Той следва да ограничи до един поносим минимум зависимостта на страната от вноса на енергоресурси от Изток и износа на произведената продукция на Запад. Недопустимо е икономическите интереси на България десетилетия наред да бъдат жертвани поради въвеждането на санкции от страна на международното съобщество по отношение на една или друга държава.

В Националната програма за реформи (2011-2015 г.) в изпълнение на стратегия „Европа 2020“ се изтъква изключителната трудност при определяне на приоритетните направления на българската икономика.

„Предвид изходната позиция на страната е твърде трудно да се определят само няколко приоритетни области, където да бъдат насочени усилията на икономическата политика. И все пак, като такива биха могли да бъдат посочени:

- По-добра инфраструктура - по-добра свързаност с Европа, устойчиви и конкурентоспособни региони, с достъпни услуги и по-добра свързаност помежду им и с по-слабо развитите територии, запазване и утвърждаване на българското културно-историческо наследство и природно богатство;
- Конкурентоспособна младеж – намаляване на дела на рано напусналите училище, увеличаване броя на младите хора, завършили

висше образование, стимулиране на младите учени, реализация на младите хора в България;

- По-добра бизнес среда в ЕС - най-ниска данъчна тежест за бизнеса и домакинствата в ЕС, по-висока заетост, повече инвестиции (вкл. в НИРД и иновации), фискална стабилност;
- По-голямо доверие в държавните институции - ефективна съдебна система и гарантиране на върховенството на закона, защита на интересите на гражданите и бизнеса, социална справедливост и сигурност<sup>3</sup>.

По същество изброените приоритетни области на икономическата политика са свързани изключително с подобряването на икономическата среда и създаването на условия за по-тясна интеграция в рамките на ЕС, но не дават абсолютно никакъв отговор на въпроса за приоритетните отрасли на икономиката, за тяхното включване в националните, регионалните и глобалните вериги за създаване на стойност, за държавната политика на поощряване и подпомагане на тези приоритетни отрасли като най-важен източник на икономическия ръст и основа за благосъстоянието на българската нация.

На България е нужен собствен икономически модел. Задачата пред българския народ и неговите политически лидери е замяна на съществуващия, основан на преки и портфейлни чуждестранни инвестиции, помощи от бюджета на Европейския съюз и финансирано с кредити потребление с национално производство, формиране на национален индустриален и финансов капитал, висока спестовност и възвращаемост на инвестирания капитал като следствие на ефективно използване на факторите на производството<sup>4</sup>. Този модел следва да отговаря на принципите на едно стабилно, ориентирано към бъдещето развитие на обществото и стопанството.

#### **Българският икономически модел следва:**

- да способства за рязко намаляване на зависимостта на процеса на създаване на стойност от потреблението на материални и енер-

<sup>3</sup> Република България: Национална програма за реформи (2011-2015 г.) в изпълнение на стратегия „Европа 2020“, 13 април 2011 г., София, България, стр. 7.

<sup>4</sup> Редица научни изследвания през последните години установиха пряка и доста ярко изразена зависимост между темпа на икономическия растеж и чуждестранните инвестиции. От една страна, чуждестранните инвестиции способстват за ускоряване на икономическия растеж. Но поради тяхната неустойчивост държавите, разчитащи главно на чуждестранни инвестиции генерират относително по-нисък икономически растеж в средносрочен и дългосрочен план в сравнение със страните със значително по-слаба зависимост от чуждестранни инвестиции. Виж: Martin, Philippe and Ann Rogers 2000), Long-term Growth and Short-term Economic Instability, European Economic Review, Vol. 44, pp. 359-81; Cerra, Valerie and Sweta C. Saxena 2008), Growth Dynamics: The Myth of Economic Recovery, American Economic Review, Vol. 98 (1), pp. 439-57

горесурси, за преобразуване на икономиката от материално- и енергоемка в наукоемка;

- да стимулира ускорената реиндустриализация на страната като най-важна предпоставка за техническото и технологическото превъоръжаване на стопанството;
- да гарантира съхраняването на българската природа, наличните природни ресурси и националното културно наследство за бъдещите поколения;
- да способства за разгръщането на творческата енергия на народа, многообразието в мисленето и действията;
- да се стреми към икономическо развитие, съобразяващо се с изискванията за опазване на околната среда, икономическа целесъобразност и социален мир;
- да стимулира социалната, стопанската и техническата иновативност на народа;
- да допринесе за повишаването на равнището на научно-изследователската и развойна дейност в производството;
- да подкрепя общообразователната система и професионалното обучение, да подпомага утвърждаването на принципа на пожизненото образование като норма на живот;
- да способства за хармонично развитие на териториите, за преодоляване на различията в качеството на живот между големите градове и отдалечите населени места;
- да подпомага развитието на икономическата самоинициатива на населението и формите на взаимопомощ, на многообразните видове на кооперации и на бизнес-мрежи.

#### **Новият икономически модел следва да отчита специфичните особености на България:**

- България е страна с насечен релеф, дребнопространствена териториална структура и голямо биотопно разнообразие, плодородна земя, богат горски фонд и значителни водни ресурси;
- Страната има излаз към Черно море и нейната северна граница е река Дунав, втората по дължина река в Европа и една от най-важните транспортни артерии на континента;
- България е страна, през която минават едни от най-важните комуникации както в Югоизточна Европа, така и между Европа и Азия с



рязко повишаващ се човеко- и товаропоток и нарастващо натоварване на природната среда;

- Страната граничи със страни-членки на Европейския съюз както и със страни намиращи се в една или друга степен на присъединяване, което дава възможности за разширяване на пазарите на българската икономика;

- България е бедна на материални и енергоресурси и потребността от тях се задоволява по пътя на вноса. Въпреки това българската икономика е материалоемка и енергоемка, което рязко намалява конкурентоспособността на отделните стоки и икономиката като цяло;

- Страната добива една значителна част от електроенергията чрез атомната централа в Козлодуй. Въпреки широката дискусия по въпроса за атомната енергетика в световен мащаб, преобладаващото мнение е, че тя си остана най-перспективното направление в съвременната енергетика. Освен това тя е един важен лост за техническо и технологично обновление на всяка икономика;

- България е туристическа страна с далеч неизчерпан потенциал;

- Въпреки безпрецедентната емиграционна вълна в историята на България, страната разполага с огромен хуманен капитал. Българският народ е много ученолюбив и инвестира приоритетно своите лични спестявания в образование и повишаване на квалификацията.

### **Новата икономическа политика може да бъде предимно индустриална политика**

След глобалната финансова и икономическа криза икономическата политика в България може да бъде предимно индустриална политика, макар че икономическата и индустриалната политика не са идентични.

Индустриалната политика следва да акцентира върху развитието на индустрията, като основен отрасъл на националното стопанство, като мотор на икономическия растеж. Също така тя следва да способства за нейното обграждане от един динамично развиващ се сектор на индустриалните услуги. Индустриален хардуер и базиращи се на софтуер услуги са в основата на т.н. комплексни индустриални решения, търсенето на които динамично расте.

Индустриална политика в България означава оздравяване и ускорено развитие на българската индустрия. Това е възможно само по пътя на рязко повишаване на нейната конкурентоспособност. Конкурентоспособността може да бъде повишена само чрез оптимизация на веригите за създаване на стойност в индустрията, тясното взаимодействие между индустрията и сектора на индустриалните услуги, ускореното развитие на иновациите като условие за постоянно обновяване на произвежданата продукция и предлаганите услуги.

Индустриалната политика може да бъде както интервенционистка чрез пряка намеса на държавата на пазара, в отделни икономически сфери и фирми, така и опираща се на концепцията за социалното пазарно стопанство, чисто корективна там, където пазарният механизъм по една или друга причина не действа. Добра илюстрация на първия вид индустриална политика е Франция, а на втория Германия. С оглед специфичните условия на страната едно разумно съчетание на двете форми на държавна намеса изглежда най-подходящо.

### **Българският икономически модел – загубен в прехода**

Преходът от централизирана планова икономика и еднопартийна диктатура<sup>5</sup> към свободно пазарно стопанство и демократично устройство на обществения живот доведе до разрушаване на съществуващия до 1989 г. икономически и социален модел на страната, утвърдил се през годините на социализма. За голямо съжаление развитието в България не тръгна по пътя на т.н. съзидателно разрушение в смисъла на големия австрийски икономист Шумпетер<sup>6</sup>. Постепенно и спонтанно се формира една икономическа структура, която от една страна носи в значителна степен белезите на свободното пазарно стопанство, но от друга страна тя е с ниска иновационна мощ, неконкурентоспособна и изключи-

<sup>5</sup> Присъствието на БЗНС в политическия живот имаше ярко изразен символичен характер, защото БЗНС беше приело ръководната и направляваща роля на БКП в обществото и изразеше ролята на подласник; затова без преувеличение може да се твърди, че в България имаше еднопартийна диктатура по подобие на тази в бившия Съветски съюз

<sup>6</sup> Концепцията на Йозеф А. Шумпетер за „съзидателното разрушение“ гласи, че икономическото развитие е процес, същността на който е формирането на все нови и нови комбинации на производствените фактори като следствие на иновациите и научно-техническия прогрес. Тези нови комбинации стесняват съществуващите икономически структури и в крайна сметка водят до тяхното разрушаване. В процеса на това разрушение възниква нов ред, който от своя страна неизбежно ще сподели съдбата на предходния ред. За подробности виж: Joseph A. Schumpeter: *Kapitalismus, Sozialismus und Demokratie*, UTB, Stuttgart 2005.

телно слабо интегрирана в международните вериги за създаване на висока стойност. България постепенно загубва характерните черти на страна, принадлежаща към развитото индустриално общество<sup>7</sup>. През всичките 26 години на прехода вниманието на управляващите беше насочено главно към формирането на правова държава, опираща се на демократична конституция, утвърждаване на институцията на частната собственост и прехода към свободно пазарно стопанство, докато проблемите свързани с трансформацията на социалната сфера, защитаваща населението от многобройни житейски рискове бяха сериозно подценени. Без преувеличение може да се каже, че социалният въпрос и социалната защита се оказаха извън полезрението на политическия елит. Това в значителна степен предизвика и невиданата в съвременната българска история емиграционна вълна, довела до значително влошаване качеството на наличния в страната хуманен капитал.

Необикновено силното и трудно обяснимо противопоставяне и липсата на консенсус между политическите партии по основните проблеми на стопанското и общественото развитие през изтеклите 26 години се явява основна причина за отсъствието на визия за развитие и икономически и социален модел на страната<sup>8</sup>. Присъединяването на България към ЕС даде определен тласък на процеса на интеграция с възприемането на определени части от европейския икономически и социален модел, но този тласък се оказва крайно недостатъчен за осезаемо подобряване на живота на българските граждани.

Ситуацията се усложнява от това, че през последните години в България на отговорни постове в управлението на държавата

---

<sup>7</sup> *Едва ли има сериозно мислещ политик и икономист, който да отрича факта, че България както и другите посткомунистически страни принадлежат към развитото индустриално общество.*

<sup>8</sup> *България е единствената бивша социалистическа страна без дисидентско движение. Въпреки, че е имало многобройни случаи на преследване и репресии по отношение на инакомислещи, няма нито един опит за организирана съпротива срещу режима, дори и на най-малочислена група от хора. Създаването на „Граждански комитет Русе“ през 1988 г. е гражданска инициатива за вземане на мерки срещу обгазването на град Русе и не е свързано с политически искания. Създателите на първото демократично политическо движение „Съюз на демократическите сили“ са в по-голямата си част комунисти-реформатори. Затова липсата на диалог и нежелание за обединение на „левите“ и „десните“ политически сили в името на общонационалните интереси е трудно обяснимо. Не е нормално, когато формирането на едно правителство на по-широка политическа основа, какъвто е случаят с второто правителство на Борисов, да става под прекия натиск от страна на ЕС, на Европейската народна партия и Партията на европейските социалисти.*

бяха назначени редица възпитаници на американски учебни заведения, които са придобили теоретични и професионални знания главно по отношение на американския икономически и социален модел. Тези хора като правило не познават европейския икономически и социален модел и съвсем логично настояват за приемането на тази или онази част от американския модел, напълно пренебрегвайки както специфичните особености на страната, така и особеностите произтичащи от членството ѝ в Европейския съюз и свързания с това процес на интеграция.

Опитът показва, че успешното копиране на американския икономически и социален модел може да стане само в неговата пълнота и цялостност. Възприемането на отделни части на какъвто и да е икономически и социален модел може да доведе до сериозни сътресения в икономиката и в обществото.

Примерите за това са многобройни. Тук не следва да се пренебрегва и фактът, че американският икономически и социален модел се базира на морални ценности, които в една или друга степен силно се отличават от европейските, в това число и от някои специфични особености на българския характер и душевност, което се проявява както по отношение на отделния индивид, така и на институционално ниво.

## Необходими мероприятия за успешна реиндустриализация и нова ВТ индустриализация

Необходимо е да се разработи дългосрочна Стратегия (Програма) за реиндустриализация и нова ВТ индустриализация на България за периода 2015-2025 г.

**Тази Стратегия трябва да има две направления:**

**Първо направление:** Широкомасщабна мощна високотехнологична индустриализация на нова техническа и технологическа основа, финансирана както от вътрешни, така и от външни източници в три приоритетни направления – ИКТ, преработвателна индустрия и туристическа индустрия.

**Второ направление:** Постепенно възстановяване на тази част от старата експортно ориентирана индустрия („историческа“), която все още е конкурентоспособна. Това ще сподобва не само за намаляване на дефицита в търговския баланс и увеличаването на приходите в бюджета, но и до формирането на първоначален ресурс за Първото направление и икономия на време за задълбочената му подготовка.

**Първото** и основно направление е фокусирано във високотехнологични ниши на три приоритетни отрасли:

**Първи приоритетен отрасъл** – Информационната индустрия, в направлението Софтуер за мобилни и интернет приложения.

Дори без държавна помощ този отрасъл успя да развие висока конкурентоспособност по отношение софтуерните приложения, интернет продукти и мобилни приложения. Една значителна част от фирмите работят за изключително взискателни клиенти от САЩ и Европа.

България разполага с висококвалифицирани специалисти в сферата на информационните технологии с много добра езикова подготовка (98% от гимназистите изучават чужди езици). Неслучайно авторитетното списание Business Week обърна вниманието на световния стопански елит към възможностите за аутсорсинг в България. Заглавието на статията „Забравете Индия, тръгваме към България“ говори само за себе си.

Българските компании за ИКТ изнасят стоки и услуги на стойност от над 1 млрд. щ. д. годишно, което съставлява 12% от българския износ<sup>9</sup>.

<sup>9</sup> Данните са на Българската асоциация на софтуерните компании.

Производителността на труда в бранша бележи сериозен ръст от близо 20%, и то във времена на криза.

Информационната индустрия е една от малкото индустрии в България, която на практика не беше засегната от икономическата криза. Общият брой заети в нея е едва 1% от общия брой заети лица в България, но тя генерира 3% от БВП на страната, което говори за високата добавена стойност на Информационната индустрия.

Приоритетното развитие на Информационната индустрия е фундаментална предпоставка за успешно развитие на цялата българска икономика. Това е така, защото софтуерът като основен компонент от икономиката на бъдещето няма алтернатива и развитието на местна софтуерна индустрия може да се превърне в един мощен за развитието на страната като цяло.

**Втори приоритетен отрасъл** - Преработвателна индустрия - хранително-вкусова, парфюмерийна и фармацевтична промишленост, в технологичните направления нано-, био- и екопродукти.

В тази индустрия страната ни има не само дългогодишна традиция, но разполага и с необходимата суровинна база за нейното ускорено развитие. Българските висши учебни заведения, и на първо място уникалният Университет за хранителни технологии в Пловдив формират и продължава да обучават специалисти с уникална професионална квалификация, търсени по целия свят.

За оптимално използване на възможностите в тази изключително перспективна индустрия е необходимо да се измени нейната структура. На мястото на нискотехнологичните производства следва приоритетно да се развие производство на нано-, био-, екопродукти. Това обаче изисква сериозни инвестиции в развитието на материално-техническата база.

**Трети приоритетен отрасъл** – Туристическа индустрия, в направленията – уелнес, СПА и балнео.

Туризмът е не само един от структуроопределящите отрасли в българската икономика, създаващ 13.6% от БВП, но като глобална индустрия е едно от най-перспективните направления за нейното развитие.

Страната ни е надарена не само с красива природа, огромно биоразнообразие, богато културно наследство от 7 исторически

епохи, но разполага и с безценен ресурс от над 600 минерални водоизточника от близо 240 находища със средноденонощен отток 274 млн. литра термална вода с температура над 25 градуса. България вече има утвърдено място в световната туристическа индустрия като целогодишна туристическа дестинация.

Своеобразното съчетание на прекрасна природа и модерни балнео- и възстановителни комплекси правят България все по-предпочитана СПА и уелнес дестинация за чуждестранни туристи. Приходите от СПА туризъм у нас биха могли да достигнат 10% от общите приходи, които осигурява международният туризъм.

Приетият през октомври тази година от Европейския съюз Регламент 2011/24 ще разкрие нови възможности пред българската туристическа индустрия. Благодарение на него огромна част от страните-членки на ЕС с висок стандарт на живот ще могат да аутсорсват дейности по рехабилитация, медицинско обслужване, почивка, санаториално лечение в България<sup>10</sup>.

**Второто** направление е високотехнологична реиндустриализация на така наречената „историческа“ индустрия, традиционните индустриални отрасли и старите индустриални предприятия.

За реиндустриализацията на „историческата“ индустрия са налице достатъчно ресурси за започване на процеса. Това направление следва да бъде деидеологизирано, защото то няма нищо общо с често приписваната на неговите инициатори носталгия по „социалистическата индустрия“.

Машиностроенето, електронната и електротехническа промишленост, както и химическата промишленост са гръбнакът на най-развитата европейска икономика - германската. Желанието за възраждане на някои отрасли от „историческата“ промишленост няма нищо общо с икономическа романтика, а е продиктувано от живота.

Подходът в двете направления трябва да е различен, както във времето, така и по отношение на участието на държавата в процеса на реиндустриализация.

Стратегията за реиндустриализация и нова ВТ индустриализация ще има за цел премахването на структурните дисбаланси в българската икономика и рязко повишаване на нейната иновационна сила, което ще доведе до нейната по-силна интеграция в регионалните и глобални вериги на създаване на стойността.

*Стратегията не може да се реализира само и изключително чрез „невидимата ръка“ на пазара, а чрез активната роля на „видимата ръка“ на държавата и едно плодотворно „ръкостискане“ на „невидимата“ и „видимата“ ръце. Нейният успех в значителна степен ще зависи от това, дали ще се създават необходимите условия за развитие на иновации.*

*Илюзорно е да се мисли, че България ще успее да се реиндустриализира без увеличаване на ролята на университетите в научно-изследователската и развойна дейност, на отрасловите научно-технически институти и звената за развойна дейност. Стратегията следва да предвижда като минимално условие за нейната успешна реализация утрояване на средствата за изследователска и развойна дейност в българската индустрия за срок от пет години и удвояване през следващите пет.*

Активната роля на държавата изисква разработването на диаграма на реиндустриализацията, показваща приоритетните отрасли, съответните индустриални политики, последователността на тяхното прилагане и взаимовръзките между отделните мероприятия и временните срокове за тяхната реализация.

Това е сложна мрежова диаграма, която синхронизира различни дейности в рамките на индивидуалните процеси, съставляващи процеса на реиндустриализацията. Тези процеси започват едновременно, но имат различна продължителност и въздействат по различен начин върху макроикономическото развитие и преди всичко върху икономическия растеж.

**Цялостният ефект от реиндустриализацията ще може да се почувства след около двадесет години. Затова би следвало тя да започне възможно най-бързо.**

<sup>10</sup> Става въпрос за един потенциален източник на доход в размер на около 90 млрд. евро годишно.

## Приложения

### Политики за високотехнологична индустриализация

1. Учредяване на две специализирани банки за финансиране на високотехнологичната индустриализация и съживяване на традиционните отрасли на индустрията
2. Фондове за рисков капитал
3. Регионални гаранционни фондове за финансиране на високотехнологичната реиндустриализация и съживяването на традиционната индустрия
4. Краудфъндинг
5. Общонационална инициатива Startup Bulgaria
6. Развитие на новите индустриални зони и възстановяване на старите промишлени зони в градовете
7. Индустриални клъстери
8. Научни и технологични паркове към университетите и научно-изследователските институти от системата на БАН
9. Национална стратегия и програма за високоскоростен безжичен Интернет
10. Национален фонд за развитие на хуманния капитал
11. Рязко повишаване на технологичната насоченост на образованието
12. Разработване на национална програма и изграждане на социална и икономическа мрежа за облекчаване завръщането на български емигранти в Родината.

### Приложение 1

#### **Политика: Учредяване на две специализирани банки за финансиране на високотехнологичната индустриализация и съживяване на традиционните отрасли на индустрията**

Изключително бавната акумулация на национален индустриален капитал и преобладаващото присъствие на чуждестранен капитал в българския банков сектор, ориентиращ се преимуществено към нискорисково кредитиране (предоставяне на потребителски и жилищни кредити, както и селективно на кредити за оборотни средства при почти пълно отсъствие на инвестиционни кредити) изисква учредяването на два специализирани банкови института за финансиране на високотехнологичната индустриализация и съживяването на традиционната индустрия. В специфичните условия на страната твърдението, че финансирането на индустрията от универсалните банки е значително по-изгодно от специализираните банки като аргумент срещу последните, е безпочвено. На страната са нужни банки, които да бъдат в състояние да финансират крупни инвестиционни проекти, които са или високорискови или неизгодни за частните банки. С тяхното учредяване ще се създадат условия за постепенно възстановяване на прекъснатата връзка между националния индустриален и финансов капитал.

Целесъобразно е учредяването с държавни средства на Банка на българската индустрия (ИНДУСТРИАЛБАНК) за финансиране на високотехнологичната реиндустриализация и съживяване на традиционната индустрия (електроника, машиностроене, електротехническа промишленост, химическа промишленост) и Банка за финансиране на перспективните отрасли на земеделието и хранително-вкусовата индустрия и особено производството на биохрани, както и на развитието на балнеоложки туризъм, уелнеса и СПА индустрията (БАНК БИОХРАН).

Учредителният капитал на двете банки следва да бъде не по-малко от 500 млн. лв, което ще им позволи да кредитират сравнително големи инвестиционни проекти. Набирането на първоначалния капитал на банките може да стане по пътя на емитиране на дългосрочни държавни ценни книжа, заплащането на лихвите по които да стане чрез реализираните от банките доходи. Увеличаването на държавния дълг с един милиард лева е напълно приемливо и няма да доведе до нарушаване на финансовата стабилност на страната.

Целесъобразно е тези две специализирани банки да продадат 49% от своя капитал на капиталовия пазар след изтичането на пет години от своето съществуване, което ще способства за укрепване на тяхната капиталова база и разширяване на кредитната им дейност. За улесняване на финансирането на двете банки на международния капиталов пазар е целесъобразно те да емитират дългови инструменти, които да са гарантирани от българската държава.

В тези две банки следва да се насочи и една значителна част от свободната ликвидност на държавните фирми. Те могат да се използват и като обслужваща и доверителна банка на Националната агенция на приходите (НАП). Този допълнителен финансов ресурс ще може да се използва за рефинансирането на процеса на реиндустриализация. Създаването на двете нови специализирани банки следва да се разглежда като допълнение на Българската банка за развитие и не преследва целта да бъдат нейна алтернатива. Високотехнологичната реиндустриализация и съживяването на традиционната индустрия изискват допълнително огромни капиталовложения, които не са по силите на Българската банка за развитие.

#### Приложение 2

##### **Политика: Фондове за рисков капитал**

Въпреки че в България вече работят няколко фондове за рисков капитал, тази форма на финансиране се намира все още в един зародишен стадий. Налице е сравнително голям потенциал за нейното развитие като следствие на преобладаващото място на малките и средните предприятия в българската икономика. Целесъобразно е към двата специализирани банкови института да се изградят фондове за рисков капитал, които да подпомогнат създаването и пазарно-позициониране на фирми в сферата на индустрията. Като дъщерна фирма към банката на българската индустрия ИНДУСТРИАЛБАНК следва да се учреди фонд за рисков капитал за участие в капитала на съществуващи и новоучредявани фирми в сферата на високотехнологичната индустриализация и особено във фирми в областта на информационно-комуникационните технологии – High Tech Industries Venture Capital.

Към банката за финансиране на перспективните отрасли на земеделието и хранително-вкусовата индустрия БАНКА БИОХРАН следва също така да се учреди фонд за рисков капитал Organic Food Industries Venture Capital, инвестиращ във съществуващи фирми на биоземеде-

лието и хранително-вкусовата промишленост, както и в балнеолечебния туризъм, уелнеса и СПА-индустрията извън традиционните им центрове с цел разкриване на нови работни места, съживяване на засегнати от деиндустриализацията и обезлюдяването райони.

Двата фонда следва да бъдат учредени с капитал в размер на 100 млн. лв, като средствата за тях също така могат да бъдат набрани с пласирането на дългосрочни държавни облигации.

#### Приложение 3

##### **Политика: Регионални гаранционни фондове за финансиране на високотехнологичната реиндустриализация и съживяването на традиционната индустрия**

Очевидно е, че съществуващият Национален гаранционен фонд, дъщерно дружество на Българската банка за развитие, издаващ гаранции за получаване на кредити за оборотни средства и инвестиционни нужди, за участие в търг, за добро изпълнение, за изплащане на кредит на износител и особено за научноизследователска и развойна дейност и за внедряване на създадените нови и технологии в индустрията не е достатъчен да разшири базата за финансиране на високотехнологичната реиндустриализация и съживяването на традиционната индустрия. Той следва да бъде допълнен с мрежа от регионални гаранционни фондове.

Създадените през последните години общински гаранционни фондове се развиват доста противоречиво. Пък и размерът на поеманите гаранции е сравнително малък от гледна точка на финансовите нужди на предприятията от сферата на индустрията. Целесъобразно е да се създадат шест регионални гаранционни фонда в София, Пловдив, Варна, Бургас, Велико Търново и Видин, които заедно с Националния гаранционен фонд да образуват единна система и работещи на основата на единни принципи и критерии. Регионалните гаранционни фондове следва да се учредят с капитал в размер на 50 млн. лв, като той може да се набере чрез емисия на дългови инструменти, емитирани от областните управи и пласирани както на българския, така и на международния капиталов пазар. Максималният размер гарантираните кредити следва да бъде повишен до 5 млн. лв. Новите регионални фондове следва да се разглеждат като допълнение и по-нататъшно развитие на вече изградените общински гаранционни фондове за развитие на малките и средни предприятия.

## Политика: Краудфъндинг

Съществуват реални възможности за използване на предимствата на crowdfunding (краудфъндинг) за мобилизиране на финансови средства от широката публика. „Crowdfunding“ е нова, алтернативна форма на финансиране в сравнение с традиционния банковия кредит и бързо разпространяващият се през последните десетилетия рисков капитал, нов начин за хората с интересни идеи (предприемачи, научни работници, хора на изкуството, обикновени граждани) да набавят необходимите им средства за тяхната реализация, обръщайки се към широката публика с молба за финансиране. Многобройни примери на събиране на значителни суми от средства през последните години доведе до рязко нарастване на обществения интерес към „crowdfunding“. По данни на Европейската комисия с помощта на тази нова форма на финансиране в Европа са реализирани повече от половин милион проекти. През 2012 г. са събрани 735 млн. евро, през 2013 г. повече от 1 млрд. евро<sup>11</sup>. Това развитие е твърде обещаващо. Събраните средства вече надхвърлят обема на средствата, предоставяни от т.н. бизнес-ангели (заможни граждани с професионален опит предоставят временно средства и знания на новосъздадени фирми). По данни на Центъра за стратегия и оценка на проучванията (Center for Strategy and Evaluation Studies) през 2010 г. бизнес-ангелите са предоставили на бизнеса 660 млн. евро.

„Crowdfunding“ се превръща в сериозен конкурент и на рисковия капитал, който през 2012 г. е инвестирал около 7 млрд. капитал. Разбира се, новата форма на финансиране не може да се сравнява с пазара на потребителския банков кредит, чиито обем надхвърля 6 трилиона евро. Нуждаещият се от финансиране за реализация на определен проект се обръща към широката публика online или offline. Това става обикновено с помощта на Интернет, с използването на социалните медии.

Въпреки характера на пряка връзка между този, който се нуждае от пари и този, който ги предоставя, при „crowdfunding“ обикновено се използва определена уеб-базирана платформа, през която нуждаещият се обръща към широката публика и чрез която се набират средствата.

Платформата, с помощта на която се осъществява кампанията по съ-

бирането на средствата за реализация на проекта, получава обикновено от 3% до 5% от обема на събраните средства като компенсация за услугата. Обикновено платформите използват web-based payment systems (системи за електронно заплащане по подобие на системата на Amazon). Обществената полза от „crowdfunding“ е преди всичко от възможностите с негова помощ да се реализират проекти, чието финансиране по традиционен път е невъзможно. Освен това той генерира иновационно мислене и предприемачество, огромна социална енергия, която може да бъде въввлечена в полза на обществото като цяло.

„Crowdfunding“ не е хомогенна концепция. Тази форма на финансиране се движи в диапазона между благотворителност и спонсорство до финансиране с цел реализация на доход.

**Първият модел** се базира на доброволни пожертвования (donations model). Той е подходящ за набиране на средства за реализация на социалнозначими проекти, например, строителство и ремонт на домове за сираци и възрастни, за набавяне на медикаменти и финансиране на лечение за социално слаби хора и т.н. При този модел липсва компенсация. Донорите получават обикновено изказана в писмен вид благодарност за предоставените средства.

**Вторият модел** предвижда определена непарична форма на компенсация за финансовото подпомагане на проекта (reward-based model). Това може да бъде един екземпляр от литературен или научен труд след отпечатването му, компакт-диск на художествен или документален филм след неговото производство, входен билет за театрално представление или концерт и т.н., финансирани със събраните средства.

**Третият модел**, който е много сходен с втория, е базиран на системата на предварителните продажби (pre-sales model). Събраните средства се използват за производството на определена стока, която преди да се появи на пазара се разпраща на всички, участвали във нейното финансиране. При този модел размерът на финансовото подпомагане се определя от продажната цена. В редица случаи се използва и определено намаление, което служи като допълнителен стимул.

При **четвъртия модел** се касае до временно предоставяне на средства срещу лихва или безлихвено (crowd-lending model). Този модел е близък по характер на банковия кредит, въпреки многобройните различия.

<sup>11</sup> Communication on Crowdfunding in the European Union – Frequently Asked Questions, European Commission, 27 March 2014.

**Петият модел** се базира на участие или в доходите, които се формират след реализацията на финансиран проект или в собствеността на учредената с набраните средства фирма (crowd-investing model).

Има две форми на „crowdfunding“: „All-or-Nothing“ („Всичко или нищо“) и „Keep-What-You-Raise“ („Задръж каквото си събрал“). При първата форма, ако необходимите за реализацията на проекта пари не могат да бъдат събрани, те се връщат на хората. При втората форма, в случай, че парите не достигат за реализацията на проекта, те се задръжат от ползвателя, а той от своя страна следва да намери начин да осигури липсващите средства. Все по-наложително става създаването на законодателна уредба за разгръщането на инвестиционния „crowdfunding“ (краудфъндинг).

#### Приложение 5

### **Политика: Общонационална инициатива Startup Bulgaria**

Високотехнологичната индустриализация на България може да бъде сериозно подпомогната от една Общонационална инициатива за създаване на нови фирми (startups). Страната се нуждае от предприемачи, твърдо решени да дадат всичко от себе си, за да реализират своите бизнес идеи. Само по пътя на развитие на предприемачеството, ускорената акумулация на национален индустриален, финансов и хуманен капитал, на включване на фирмите в регионалните и глобални вериги за създаване на стойност ще може радикално да се промени безперспективният модел на икономическото развитие на страната, опиращ се на голяма зависимост от чуждестранни инвестиции в трудоемки сфери на икономиката с широко приложение на нискоквалифициран и нископлатен труд и на средства от бюджета на Европейския съюз.

Новите фирми са „машините“ за разкриване на нови работни места. Тук на първо място следва да се споменат фирмите от такива перспективни стопански отрасли като информационните и комуникационните технологии, биотехнологиите, медицината, фармацевтичната промишленост, индустрията на здравето като цяло, електрониката, електротехниката, производството на биохрана и т.н.

### **Предлаганата общонационална инициатива следва да има за цел:**

- премахване на съществуващите ограничения и пречки за развитието на новоучредените фирми;
- създаване на нормативно-правна уредба за улесняване на дос-

тъпа на новосъздаваните фирми до паричния и капиталовия пазар;

- създаване на условия за поощряване учредяването на нови фирми в перспективните отрасли на икономиката със средства от двата фонда за рисков капитал към предлаганите две специализирани държавни банки;
- рязко съкращаване на иновативния процес от лабораторията до производството и пазара;
- подпомагане на научно-изследователската дейност както в рамките на системата на образованието, така и в системата на Българската академия на науките (БАН);
- използване на инженерно-техническия потенциал на пенсионирания население чрез привличането на пенсионери под формата на съветници в новоучредяваните фирми с помощта на система от парични стимули, финансирани от държавния бюджет;
- държавно подпомагане на безработни при учредяване на собствени фирми в рамките на национална програма „от безработен до предприемач“.

Инициатор трябва да бъде Общонароден граждански комитет, който да представлява всички слоеве на обществото.

#### Приложение 6

### **Политика: Развитие на новите индустриални зони и възстановяване на старите промишлени зони в градовете**

В процеса на прехода към пазарна икономика в България се пристъпи към изграждането на индустриални зони като един от най-ефективните инструменти за привличане и поощряване на преките чуждестранни инвестиции в България, защото без изградена инфраструктура, учредено право за строеж и гарантирана административна подкрепа на местните и държавните органи в страната е трудно, в някои случаи дори невъзможно да се построи предприятие в икономически приемливи срокове. Нормативната база за тяхното развитие са Законът за индустриалните зони и Правилникът за неговото прилагане, Законът за насърчаване на инвестициите, Законът за публично-частното партньорство и редица други закони, в т.ч. и в сферата на екологията. Съществена роля играе за развитието на индустриалните зони играе Агенцията за подпомагане на инвестициите, която провежда държавната политика за привличане на инвеститори, одобрява проектите им за инвестиции и е посредник между тях и индустриалните зони.



В Българската агенция за инвестиции са регистрирани 62 индустриални икономически зони, в т.ч. 14 функциониращи, 21 с напълно или почти изградена инфраструктура, с възможност за приемане на инвеститори и 27 в процес на развитие. Индустриалните зони са съсредоточени в големите индустриални, университетски и транспортни центрове в страната – София, Пловдив, Варна, Бургас, Русе и др.

Твърде високите за българския бизнес цени на земята и услугите в индустриалните зони, както и изискването за минимална инвестиция в размер на 10 млн. лв. ги правят труднодостъпни за малките и средни български предприятия. В тази връзка е не само икономически целесъобразно, но и необходимо да се пристъпи към възстановяването и модернизирването на старите промишлени зони в градовете и улесняване на процеса на тяхното заселване от заинтересовани български фирми. На практика става дума за въвличане в стопански оборот на съществуваща, напълно неизползвана инфраструктура (производствени сгради, административни помещения, складове, автомобилни и железни пътища и съоръжения, електропроводи, водопроводи и канализация), изградена десетилетия наред и оставена на произвола на съдбата в процеса на реституцията и приватизацията през 90-те години на миналия век. За тази цел освен средства от централния и местните бюджети биха могли да се използват и различни форми на публично-частно партньорство за ревитализиране на тези зони.

#### Приложение 7

### **Политика: Индустриални клъстери**

Индустриалните клъстери са териториални концентрации на сходни по производствен профил, често взаимнообвързани или допълващи се фирми, ползващи обща и специализирана инфраструктура, общ пазар на труд, общ достъп до научни иновации и образователни заведения, както и в някои случаи съвместен маркетинг и обща реализация на стоки и услуги.

В ЕС е разработена и се провежда единна политика за развитие на клъстеризацията с помощта на програми за финансиране на клъстерите, оказване на техническа помощ, мониторинг и сертификация.

Процесът на клъстеризация в България започна през 2004 г. в рамките на подготовката за присъединяването на страната към ЕС. По данни от Агенцията по вписванията, към 31.12.2013 г. в страната са

регистрирани 186 клъстера, от които 58 са получили финансова помощ по различни европейски програми за периода 2007 – 2013 г. Процесът на клъстеризация се подпомага в рамките на Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“.

Европейската комисия разглежда индустриалните клъстери като един от най-важните инструменти за реиндустриализацията на европейската икономика, което намира ярко отражение в нейното съобщение до Европейския парламент, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите „За възраждане на европейската промишленост“ от 28.01.2014 г.:

*„Потенциалът на клъстерите да създават благоприятстващи иновациите екосистеми за взаимно подкрепящи се групи от малките и средните предприятия (МСП) трябва да бъде проучен по-добре като начин за насърчване на растежа.*

*Комисията ще улесни съгласуването на МСП, които желаят да се интегрират в клъстери от световно ниво, насочени към постигане на отлични постижения и в трансевропейски вериги на стойността. Нейните действия няма да бъдат ограничени до промишлените сектори, а ще бъдат насочени към улесняване на междусекторното и трансграничното сътрудничество и иновации.*

*Трябва да се интегрират чрез по-добър начин веригите с добавена стойност, от снабдяването със суровини до бизнес услугите и дистрибуцията, както и връзките с централните за изследвания, обучение и образование. Освен това чрез програмата „Хоризонт 2020“ ще се подпомагат улеснени от клъстерите демонстрационни проекти за иновации на веригите на стойността с цел да се подкрепи осъществяването на стратегиите за интелигентно специализиране“.*

Лошото финансово състояние на повечето МСП в България и трудният достъп както до банков кредит, така и до алтернативни форми на финансиране не им позволяват да направят необходимите инвестиции за високотехнологично обновление.

Освен това те са в значителна степен откъснати от европейските вериги за създаване на стойност. Обединяването им в клъстери открива една реална възможност за устойчивото им развитие чрез обединяване на ресурси и тяхното най-ефективно използване.

**Политика: Научни и технологични паркове към университетите и научно-изследователските институти от системата на Българската академия на науките**

Университетските изследователски паркове, известни по света като научни паркове или научни и технологични паркове, имат за цел да способстват за разширяването и ускоряването на иновационния процес и трансфера на иновациите от науката в практиката. Те са резултат на съвместните усилия на университетите, държавата и частния капитал за увеличаване на конкурентоспособността на националната икономика. Тяхното изграждане се превръща все повече в един от приоритетите на провежданата икономическа политика не само в развитите в технологично отношение страни, но и в развиващите се, което намира израз и в растящите средства, отделяни от държавния бюджет за тяхното развитие.

Научните и технологични паркове към университетите се отличават от високотехнологичните зони и паркове както по това, че са значително по-стройно организирани и управлявани (критериите за тяхното създаване, както и принципите на тяхното управление са сравнително по-ясно формулирани), така и по това, че се концентрират върху изобретателска и развойна дейност, върху производство на прототипи и като цяло са много по-малки в пространствено отношение, докато във високотехнологичните зони и паркове се осъществява масово производство. Научните и технологични паркове към университетите се отличават от чисто научните паркове по това, че дейността им е комерсиализирана.

Научните и технологични паркове към университетите дават възможност за съвместно използване на инфраструктура, като правило имат бизнес инкубатор и участват в различни общонационални и регионални програми и проекти, финансирани както от държавата, така и от страна на частния капитал.

Една значителна част от научните и технологичните паркове към университетите са възникнали и продължават да възникват в процеса на търсене на форми за технологичен трансфер, за пространствено сближаване на бизнеса с науката. Първоначално това става чрез предоставяне от страна на университетите на недвижими активи за ползване срещу наем като помещения, изследователски и конструкторски лаборатории, зали за производство на прототипи и т.н. на

заинтересовани от активно сътрудничество фирми, чиято дейност е свързана с интензивно използване на научно знание. Впоследствие това партньорство прераства в реализиране на съвместни научни изследвания, финансирани както от държавата, така и от частен капитал, бизнес инкубация и технологичен трансфер. От друга страна, непосредственото присъствие на бизнеса до университетите подтиква създаването на фирми от страна на университетски преподаватели за комерсиализиране на резултатите на техните изследвания.

Освен това през последните години се наблюдава тенденция към развитие на жилищна зона до научните и технологични паркове. По същество възникват малки научни градчета с инфраструктура за пълноценен живот. Изключително важна роля при трансфера на иновации от научните и технологични паркове към университетите играят намиращите се в тях бизнес инкубатори. Те са ефективен катализатор за ускоряване на процеса на създаване на нови фирми, оказвайки им изключително важна подкрепа в процеса на тяхното „прохождение“. Бизнес инкубаторът предоставя на „новоизлюпените“ предприемачи не само необходимото им пространство и инфраструктура, но и необходимите им стопански и управленски знания, улеснява достъпа им до финансиране, до съществуващата около него бизнес мрежа. Основната цел на бизнес инкубатора е да създава жизнеспособни фирми, базиращи своята дейност на знание с висока приложна стойност в различни сфери на стопанството. Обикновено престоят на новосъздадена фирма в бизнес инкубатора е две-три години. След това фирмите са трябва да са достатъчно укрепнали, за да пристъпят към масово производство и да се позиционират на пазара. Обикновено тогава те се преместват в високотехнологичните зони или паркове и пристъпват към масово производство.

Научните и технологичните паркове към университетите по света се базират в повечето случаи на индивидуални концепции. Затова и копирането на един или друг парк не е целесъобразно. Изграждането на научни и технологични паркове следва да отчита специфичните условия на българските университети. Освен това налице са реални предпоставки за изграждане на научни и технологични паркове към някои от институтите на Българската академия на науките. Във всички случаи е необходимо разработването на национална стратегия за пространствено сближаване на науката и бизнеса, която да конкретизира пътищата и формите на това сближаване, както и да определи ролята на държавата в този процес.

Без да се изчаква разработването на национална стратегия е целесъобразно да се пристъпи към изграждане на научни и технологични паркове към три от университетите в Пловдив:

- Университет по хранителни технологии (УХТ), Пловдив - научен и технологичен парк с бизнес инкубатор за фирми в сферата на съвременни биотехнологии за индустриалното производство на нови, биологично чисти хранителни продукти;
- Технически университет (ТУ) София, филиал Пловдив - научен и технологичен парк с бизнес-инкубатор за фирми в сферата на машиностроенето и автоматизация на производствените процеси, информационните и комуникационни технологии;
- Пловдивски университет (ПУ) - научен и технологичен парк с бизнес инкубатор за фирми в сферата на физични процеси, информационни и комуникационни технологии, лазерни технологии, както и изграждане на център за професионално обучение в тези сфери.

#### Приложение 9

### **Политика: Национална стратегия и програма за високоскоростен безжичен интернет**

В България все още липсва Национална програма за развитието на интернет средата, която все повече се превръща в неразделна част от бизнес модела на фирмите и влияе пряко върху тяхната конкурентоспособност. До неотдавна в България безплатен достъп до безжичен интернет се предлагаше в основни линии във веригите на заведенията за бързо хранене, на търговски обекти, хотелите, ресторантите, кината и т.н. като допълнителна услуга, способстваща за задържане и увеличаване на потока от клиенти. Предлагането на услугата се разшири до такава степен, че се роди идеята за създаването на карта на точките за безплатен достъп до безжичен интернет на сайта [www.hotspotbulgaria.com](http://www.hotspotbulgaria.com) (Hotspot Bulgaria - новини, свободни WiFi зони и интернет доставчици). Картата постоянно се актуализира и дава възможност на потребителите да намерят свободните WiFi зони в близост до адреса, който ги интересува.

Значителен принос за разширяването на безплатния достъп до безжичен интернет има телекомуникационната компания Vivacom. Нейната дългосрочна стратегия, намираща се в напреднала фаза на реализация, предвижда осигуряването на такъв достъп на около 4000 места на територията на България, като достъпът няма да изисква парола или код и няма да е свързан с ограничения за ползване.

За разлика от столицата и по-големите градове безплатният достъп до безжичен интернет в слаборазвитите, отдалечените и пограничните райони, в които живее около 30% от населението на страната, е или силно ограничен или въобще липсва. Реализацията на одобрения от Европейската комисия и финансиран със средства на Европейския съюз Проект за изграждане на широколентови мрежи за интернет достъп в отдалечените селища по Оперативната програма „Регионално развитие“ ще способства за подобряване на информационната среда, но не и за кардинално решаване на проблема.

Средствата от бюджета на ЕС са ограничени и недостатъчни. Все поналожително става разработването на Национална стратегия и програма за осигуряването на безплатен достъп до високоскоростен интернет, за реализацията на която да се предвидят необходимите средства от държавния бюджет. Изграждането на тази неразделна част от инфраструктурата на съвременната икономика не следва да бъде в зависимост от инвестиции на частния сектор или безвъзмездно получени средства от Европейския съюз, а да се превърне в един от приоритетите на икономическата политика през следващите години. Това съвсем не означава, че не следва да се привлича частен капитал, както и финансиране от Европейския съюз.

#### Приложение 10

### **Политика: Национален фонд за развитие на хуманния капитал**

Всеки човек притежава определени знания, трудови умения и навици. Те предопределят производителността на труда и обема на новосъздадената стойност, което в крайна сметка е решаващо за благосъстоянието на всяка отделно взета страна по света. Тези знания, умения и трудови навици са резултат преди всичко на инвестиции в „хуманен капитал“, решаващи от които са обхватът, интензивността и качеството на образованието, специализацията в съответствие с изискванията на трудовия пазар, обучението в процеса на практическата дейност и „обучението, усвояването на нови знания на протежение на целия живот“.

Високотехнологичната реиндустриализация и възраждането на традиционната индустрия в условията на продължаващо изтичане на висококвалифицирана работна сила в чужбина изисква национална програма за съхраняване и развитие на човешките ресурси. В тази връзка положителна роля може да изиграе създаването на

Национален фонд за развитие на хуманния капитал за осигуряване на българската икономика с необходимите ѝ кадри – ръководни, изпълнителски, обслужващи и др.

Съществуват многобройни професии, упражняването на които по една или друга причина не са достатъчно атрактивни и престижни за усвояване от младите хора, но са от изключително значение за икономиката, и в частност за високотехнологичната реиндустриализация и съживяването на традиционната индустрия. Например, такива професии са: електротехници, електромонтьори, заварчици, стругари, шлосери, строители на релсови пътища и съоръжения, маркшайдери, монтьори на подемно-транспортна и пътностроителна техника и др. Тези професии следва да получат статус на „защитени професии“. Обучението по тях следва да има модулен характер, като отделните модули биват съгласувани с организациите на работодателите, познаващи най-добре интересите на бизнеса.

Овладяването на „защитените професии“ следва да става в условията на възстановяване на системата на дуалното обучение чрез създаване на стимули за разкриване на учебни работни места във фирмите. Наред с „защитените професии“ е необходимо целенасочено подпомагане на утвърждаването на професии за нуждите на перспективните отрасли на българската икономика по линията на висшето образование и следдипломната квалификация. Тук на първо място следва да се споменат инженерните специалности, както и приложната математика.

Целта на Националния фонд за хуманен капитал е да подпомага двете направления както по линията на държавни поръчки към учебните заведения, така и по пътя на парично подпомагане на учащите се по време на овладяване на професиите. Целесъобразно е фондът да бъде на пряко подчинение към Министерския съвет, който в крайна сметка носи отговорност за разработване и провеждане на икономическата политика.

Средствата на фонда следва да се формират както с вноски от държавния бюджет, така и с участие на бизнеса по пътя на задължителни и доброволни вноски. Фондът ще финансира не само държавните поръчки в „защитените“ и перспективните професии, но също така ще предоставя и стипендии на учащите се при изпълнение на определени критерии. Целесъобразно е фондът да подпомогне и създаването на единна система за дистанционно обучение като алтернативна и не по-малко ефективна форма на присъственото обучение.

### **Политика: Рязко повишаване на технологичната насоченост на образованието**

Широкото навлизане на нови, революционни по своята същност технологии във всички сфери на стопанския живот води до радикална промяна в структурата на заетостта, което от своя страна обуславя необходимостта от привеждане на образователната система в съответствие с нуждите на технологичното реструктуриране. В тази връзка е наложително да се подобри качеството на обучение в системата на професионалното образование, за да се развият както нови умения и навици, свързани с работа с иновационните технологии, така и да се придобият онези езикови познания, способстващи не само увеличаването на мобилността на работната сила, но и възможността за работа във фирми, създадени с преки чуждестранни инвестиции.

Необходимо е да се засили практическата насоченост на висшето образование. Това следва да се постигне както по пътя на пространствено сближаване на науката и бизнеса чрез изграждането на научни и технологични паркове към университетите и активното участие на студентите в тяхната дейност, така и чрез създаване на условия за прилагане на придобиваните от студентите знания под форма на практика по време на ваканциите, почасова заетост по време на следването, участие в реализация на съвместни проекти и теми между университетите и отделни фирми. По такъв начин се създава възможност както за улесняване на достъпа на бъдещите специалисти до пазара на труда, така и на работодателите до необходимата им висококвалифицирана работна сила, не на последно място и чрез системата на фирмени стипендии за перспективни студенти.

Необходими са промени в Законите за средно и висше образование, с които да се създадат нормативно-правни условия по отношение на професионалните гимназии:

- засилване на практическата ориентация на образованието с цел усвояването на необходимите умения за работа както с модерни и високотехнологични машини и съоръжения, така и с нови технологии чрез сключването на договори с високотехнологични фирми за предоставяне на практикантски работни места и частично заплащане на вложенията на тези работни места труд;
- за реализация на задавани от фирмите проекти за учениците от горните класове с активното участие на служителите на фирмите и

преподаватели като неразделна част на образователния процес с цел развитие на иновативното мислене и рационализаторския дух, както и като възможност за формирането на средства в учебните заведения от заплатените от фирмите хонорари за изпълнението на задаваните проекти по отношение на техническите университети

- за реализацията на такива икономически механизми, които да доведат до интензивна съвместна дейност на университетите и фирмите с цел решаване на определени иновативни проблеми на фирмите от научно-приложен характер, от една страна, и оказване на помощ на университетите при практическата подготовка на студентите, от друга, което в крайна сметка ще улесни и постъпването на работа в тези фирми за бъдещите специалисти в тези фирми;
- за създаване на научно-приложни съвети, които да приемат заявки от различни фирми по задачи, свързани с профила на университета и даващи възможност на развитие на иновативно мислене и реализацията на уникални научни идеи;
- практическа насоченост на всички курсови задачи и проекти с привличането на специалисти от фирмите за трансфер на знания по отношение на нови технически и технологически решения.

#### Приложение 12

### **Политика: Разработване на национална програма и изграждане на социална и икономическа мрежа за облекчаване завръщането на български емигранти в Родината**

В края на 1989 г. населението на България наброява 8,99 млн. души. За периода 1984-1989 г. то нараства благодарение на ниската смъртност, относително високата раждаемост и изключително ниската емиграция. Обаче в средата на 2011 година вече то е почти с 1,6 млн. по-малко – 7,36 млн. (според Националния статистически институт; според други източници то е 7,09 млн.). Дълбоките социално-икономически промени водят не само до рязко намаляване на раждаемостта, но и до невиджана в съвременната българска история емиграция.

Мобилността на „хуманния капитал“ под формата на емиграция има отрицателно влияние върху икономическото развитие на страната, от която се имигрира, защото в условията на съвременната, базираща се изключително на знание икономика, той е основният двигател на това развитие. Това се отнася особено за страни, където протича един ускорен процес на застаряване, какъвто е случаят с България.

Ако през 2001 г. на 100 пенсионери се падаха 124 души в активна трудова възраст, само 10 години по-късно на 100 души пенсионери се падат едва 74 души. България се нарежда сред страните с най-ниска раждаемост и най-висока детска смъртност в света. По своята същност страната преживява „демографски шок“. Това не само ограничава потенциалът за икономически растеж, но натоварва непосилно и държавния бюджет поради повишаващите се разходи за пенсии и здравеопазване на населението в пенсионна възраст.

### **По-значимите отрицателни последствия от емиграцията на българи в чужбина са следните:**

- загуба на хуманен капитал;
- липса на висококвалифициран персонал в такива стратегически сектори като здравеопазване, образование и публична администрация;
- загуба от направени в образованието на емигрантите инвестиции от страна на държавата и обществото като цяло;
- отпадане на постъпления в бюджета на държавата поради намаляване на броя на данъкоплатците (паричните преводи за подпомагане на роднини и близки, които имигриралите българи правят, не могат да компенсират намалените постъпления в бюджета);
- отслабване на институциите и иновационната сила на страната;
- отслабване на демократическия процес поради намаляване на масата на висококвалифицираните, които по правило са политически по-активни за разлика от нискоквалифицираните.

От май 2008 г. има редица опити за разработване и провеждане на политика на връщане на българите по света, която в най-общи линии се концентрира към създаване на стимули за възвръщане на етнически българи от Молдова, Украйна, Русия, Румъния, Македония и т.н. в тяхната историческа родина главно чрез предоставяне българско гражданство на желаещите.

Един от най-важните проекти на Агенцията е проектът „Завръщане“, който се осъществява съвместно с „The Bulgarian Dream Project“ („Българската мечта“) на Министерството на икономиката и „JobTiger“ Ltd. Целта на проекта е да предоставя на работещи и учещи се в чужбина българи информация за вакантни работни места в България с цел завръщането им в България. Той е насочен както към българските общности в Украйна, Молдова, Румъния, така и в страните на Балканския полуостров (Турция, Гърция, Македония, Албания и Сърбия) и центровете на новата българска емиграция в Западна Европа и Северна Америка.

С други думи, в настоящия момент основните усилия както от страна на правителствените, така и неправителствените организации в България е насочена към предоставянето на информация за вакантни работни места в български фирми. Липсват каквито и да са инициативи във връзка със започването на самостоятелен бизнес, с набавянето на стартов капитал и последващо рефинансиране, с битовото устройване на завръщащите се и техните семейства и т.н.

Крайно необходимо е разработването на Национална програма за връщане на българите, за реализацията на която следва да се изгради социална и икономическа мрежа, за да може тя да даде възможност на всеки желаещ да се завърне в родината по най-небюрократичен начин с предоставяне на условия за използване на придобития по време на емиграцията професионален опит, както и да инвестира натрупаните спестявания. Както програмата, така и социалната и икономическа мрежа, следва да отчитат както специфичните особености на страната, така и на българската емиграция, която ще се върне не само с друг, по-различен опит, но вероятно и с елементи на друга ценностна система, които са го направили успешен в чужбина.

## Заклучение

Без да имаме претенцията за всеобхватност и изчерпателност на темата с помощта на Бизнесмрежа за българите по света atlasnet.bg двадесет и осем специалисти от различни сфери на икономиката подготвихме „Бяла книга за нова високотехнологична индустриализация“ в България. В този си вид тя може да служи за консултация и начало на действия на заинтересованите от темата страни. Това е опит за разгръщане на дискусия, която да даде възможности на българското правителство да приеме Общонационална Стратегия. Желанието на авторите и „Гражданското сдружение за нова високотехнологична индустриализация“ е да предизвикаме обществен консенсус за индустрията, като важен елемент на българската икономика. Така нашата икономика ще е в съзвучие с европейския призив „За възраждане на европейската промишленост“, обявен в съобщението на Европейската Комисия от 22.01.2014 г. и в редица други европейски документи от 2010 г. до сега.

Необходимо е да изтъкнем, че се опитваме да призовем за собствен национален икономически и социален модел, който липсва в програмите на правителствата на Прехода. В Книгата се разглежда темата за нова високотехнологична индустриализация на икономиката от 2015 до 2025 година, която да се осъществи като десет годишен проект от няколко български правителства при обществен консенсус и подкрепа.

В нея не се предлага реставрация на социалистическата индустрия, а прилагане на европейските концепции за укрепване на българската индустриална база. Опитвахме се да направим предложение за стратегии и политики за интелигентен икономически растеж – засилено участие на науката, иновациите и високите технологии. Реиндустриализация означава преосмисляне на икономическата политика в ЕС, в САЩ и в България, с увеличаване дяла на индустриалните продукти в БВП с висока добавена стойност. Достигането на ново равнище, според нас в България трудно ще се постигне в Европейския програмен период 2014–2020 г., защото сме с най-голяма степен на деиндустриализация в Европа и страните от ЦИЕ. Повечето политики за реализиране на Стратегия и Проект изискват повече време.

Новата индустриална политика включва две основни направления - нова високотехнологична индустриализация и модернизация на съществуващата индустрия.

Първото и основно направление е фокусирано в три приоритетни отрасъла и по-специално някои високотехнологични ниши от тях: Информационната индустрия - софтуер за интернет приложения и мобилни разработки, Преработвателна индустрия – еко-, био- и нанотехнологии в хранително-вкусовата, парфюмерийната и фармацевтичната промишленост, както и Туристическата индустрия в направленията СПА, уелнес и балнео като комплексен потребител на индустриални продукти и вътрешен износител.

Второто направление е високотехнологична реиндустриализация на така наречената „историческа“ индустрия - традиционни предприятия, създадени и възстановени от български и чужди инвеститори, които все още имат жизнен цикъл. Чрез внедряване на иновации и високи технологии да се постигне по-висока принадлежна стойност и да се осигурят работни места и прилични заплати.

Двете направления се различават както във времето, така и в съдържанието. За „историческата“ индустрия има достатъчно ресурси за успешно начало и се изисква държавата да осигури условия на бизнеса и като не му пречи. Докато за „приоритетните“ отрасли е необходимо повече време за науката, кадрите и интернационализацията на бизнеса.

„Проучването за високотехнологична реиндустриализация на България 2014- 2020“, което беше публикувано няколко месеца на сайта [financebg.com](http://financebg.com) имаше публицистичен характер и осветли няколко широко известни истини, но и някои конкретни политики:

1. „Никой до сега в света не е спечелил битка само със Стратегия!“
2. „Повишаването на благосъстояние на народа само чрез намаление на данъци и социални помощи е невъзможно.“

Интелигентен растеж може да се постигне с познати средства – специализирани банки и фондове за приоритетните индустрии и технологични ниши, с фондове за науката и за приложения на високи технологии, с гаранционни схеми, експортно финансиране и най-вече с разумна клъстеризация на малките и средните български индустриални фирми.

Искрено се надяваме, че българските правителства няма да се изкушат да имитират активност (спорейки за стратегия и данъци), а ще направят необходимото, което сме се опитали да подскажем. Вярваме в тяхната компетентност и 20-годишния опит в обществото!

Ние сме приели от една страна тезата за приоритета и решаващата роля на капиталистическото пазарно стопанство като единствена

алтернатива за развитие на България. От друга страна целият свят признава, че катастрофата на неолибералния икономически модел е пълна. За съжаление в България пазарните фундаменталисти са много активни, а останалите икономисти много предпазливи. Намесата на държавата в страни с развит капитализъм няма да приключи в близките 10 години, докато не отшумят последиците от световната криза – както в банките, така и в производствения сектор, затрупан с планини от дългове.

Нужна е и ефективна система от държавни субсидии, защото те са сред най-важните средства за бързо повишаване на конкурентоспособността на българската индустрия. Не само в ЕС, но и в множество страни по света има ефективни практики и примери за предоставяне на държавни помощи за насърчаване на индустриалното производство.

Държавните субсидии трябва да достигнат 1,2% от БВП, колкото е средния за ЕС. Най-вече с фондове за развитие на науката, държавните поръчки за ВУЗ-овете, дуално обучение, фонд за хардуер, софтуер и безжичен интернет.

В същото време, българската индустрия все още не се разглежда като едно от най-важните средства за измъкване от дълбоката икономическа и социална криза, обхванала страната. Очевидно е, че съществуващата структура на икономиката, както и изключително силната зависимост от чуждестранни инвестиции, не могат да осигурят икономически растеж, който да позволи повишаване на заетостта и жизненото равнище, за да може да се ограничи, спре и направи обратим процеса на емиграция, на изтичане на най-важния производствен фактор – човешкия капитал.

Ако в този исторически момент българското правителство бездейства и реши да остави стратегическото развитие на съществуващите пазарни механизми, ще постави българския народ отново в неравностойно положение спрямо другите европейски народи, чиито правителства работят в това направление. Необходими са бързи действия – комплекс от реформи, Стратегия и Проект.

**Няколко важни момента от „Проучването“ във [financebg.com](http://financebg.com) и „Бялата книга“ са:**

1. Българската иновационна система не функционира (нужни са комплексни действия) и зависи в най-голяма степен от държавата и нейните структури. В държава, чиито структури все още не са на-

пълно изчистени от корупцията, високите технологии, иновации и изобретения не дават резултати.

2. Повечето предприемачи, които работят в промишлеността заявяват „Никога до сега не ни е трябвала разработка от БАН!“, вероятно защото там нямат технологии и проектантски капацитет за внедряването им.

3. За провеждането на ефективни политики за клъстерите (като европейски отговор на глобализацията) има голям дефицит на доверие, а то е най-важното за една разумна клъстеризация.

4. Кадрите, които ще извършат новата Високотехнологична индустриализация, са с ниска квалификация и неподходящо образование. Смятаме, че трябва да има конкретни облекчения за младите хора (подобно на тези във Великобритания), защото „Образованието е личен избор“.

Особено важна позиция на „Гражданското сдружение за нова Високотехнологична индустриализация“ и на авторите на „Бялата книга“ е, че според нас съществува една все още неизвестна (за нас) връзка между икономиката и обществената психология.

Важно е всички ресурси, необходими за функциониране на един дългосрочен икономически проект за нова високотехнологична индустриализация да функционират в една интегрирана система.

Членовете на „Гражданско сдружение за нова високотехнологична индустриализация“ и авторите на „Бялата книга“ определяме, че е необходимо в Стратегията и Проекта да се мобилизират най-малко четири ресурса, които да функционират в тази система:

- финансов ресурс за наука, образование и приложение на високи технологии;
- научен ресурс за приоритетните отрасли и технологични ниши;
- информационен ресурс за хардуер, комуникации и интернет;
- маркетингов и медиен ресурс за интернационализация на бизнеса.

В „Бялата книга“ отразяваме резултатите от проучването, както и водените спорове в европейските парламенти и САЩ, както и направени изводи от приетите там програми за нова индустриализация.

Смятаме, че неправителствените организации (НПО) и гражданското общество могат да бъдат коректив на „слабостите“ на държавата.

„Гражданско сдружение за нова високотехнологична индустриализация“ е инициатор на ежегодна среща на страните от „Четириъгълния форум“ - Държава и общини, Бизнес, Наука, Медии.

Особено важно е с тази икономическа политика да се ангажират и авторитетните организации – Българска търговско-промишлена палата (БТПП), Българска стопанска камара (БСК), Асоциация на индустриалния капитал в България (АИКБ), Конфедерация на работодателите и индустриалците в България (КРИБ), Научно-технически съюзи (НТС), Съюз на икономистите в България (СИБ), профсъюзите и други, които могат да представят доклади, допитвания, поръчани доклади по темата, за да консултират Правителството - нещо, за което те имат експертен капацитет.

Реформите у нас не могат и не са продукт на свободното развитие на пазара, а резултат на необходимостта от съзнателна корекция на неговите негативни страни с оглед специфичните особености и ресурси на отделните страни. Трябва с общонационален консенсус да подкрепим българските правителства да придобият увереност, че правенето на реформи е нещо обичайно за свободното пазарно стопанство. Много българи приемат създадената през годините на „социалистическия експеримент“ индустрия като своего рода единствено негово оправдание, не на последно място и поради формирането на основата на индустриалната структура на огромен по своя размер хуманен капитал. Стотици хиляди научно-технически и инженерни кадри намериха своето приложение в чужбина, хвърляйки страната в сериозен демографски, икономически и социален проблем. Носталгията към фабриките е резултат на желанието на хората да живеят с благата на градовете, да си намерят работа и престиж. По тази причина реиндустриализацията би срещнала голяма подкрепа, защото в народопсихологията е вкоренено „да направим нещо, което може да се пипне“. От много години не се е появявала идея, която да среща такава подкрепа и да очертава надежда за средния човек.

Стратегията за реиндустриализацията може да бъде реализирана единствено от правителството. Липсата на интерес и арогантно пренебрегване на проблема от негова страна поражда необходимостта от активизиране на националноотговорните сили за формиране на обществено движение за високотехнологична реиндустриализация в духа на тенденциите в европейската и световна икономика.

Цинично е да се говори за европейска интеграция, да се възвеличава модела на социалното пазарно стопанство в неговия германски вариант и напълно да се пренебрегва факта, че успехите на водеща-



та европейска икономика се дължат на нейната индустрия, на това, че германският политически елит намери сили да се опълчи срещу агресивните представители на неолиберализма и да съхрани индустриалната база на икономиката. Докато дори и в индустриална Германия ежедневно се говори и дискутира въпросът за по-нататъшна индустриализация и реиндустриализация на деиндустриализирани територии, в България няма нито един политически лидер, който да има смелостта да изрече гласно думата „реиндустриализация“, за да не бъде, не дай Боже, обвинен в носталгия към „социалистическата“ индустриализация. Такова поведение е фарисейство и противоречи на интересите на българския народ.

Гражданското сдружение вижда своята мисия в това да разяснява проблема за собствен икономически и социален модел, опиращ се на високотехнологична реиндустриализация и възстановяване на перспективните традиционни отрасли на българската индустрия. Въпреки негативното отразяване в СМИ на опитите за приоритетно поставяне на националните интереси на гръцкото и унгарските правителства, тези опити показват, че проблемите на отделните страни могат и трябва да се решават от самите тях. За това се изисква не само гражданска позиция, но и отговорност, която обаче е несъвместима с господстващите конюнктурни политически интереси.

Гражданското сдружение предвижда като уики-развитие на „Бялата книга“ да се инициира обществена дискусия, в т.ч. и в Интернет-пространството чрез [financebg.com](http://financebg.com) сред българските икономисти и бизнесмени за изясняване на изясняване на научните основи на реиндустриализация, като се отчита опита на страни със сходна икономика.

Преодоляването на бедността и повишаването на стандарта на живот по пътя на реструктуриране на икономиката на основата на собствен икономически модел са неосъществими без участието на държавата в неговото финансиране. Всеки грамотен икономист знае, че оживяването на икономиката, разширяването на стопанския оборот е невъзможно без кредит, който в настоящия момент не може да бъде обезпечен от чуждестранните банки в България, а само чрез кредитни институти и схеми на финансиране, които следва да бъдат създадени от българската държава.

*Авторите на второто DVD издание на „Бяла книга за нова високотехнологична индустриализация 2015-2025 г.“*

Септември, 2015 г.



Списание „Финанси“ (в книжен и електронен вариант), като периодично издание на „Атлас Финанс“ търси най-прекия път към читателя от сферата на бизнеса и финансите, научните работници от творческите лаборатории и научни институти.

На страниците на нашата медия отделяме място за широка публична дискусия по бъдещите предизвикателства и финансови проблеми преди и след приемането на България в Европейския съюз.

Чрез тази наша финансова медия създаваме условия за разширяване на сътрудничеството между научните работници и предприемачите за подпомагане разработването на съвместни проекти във финансовата сфера и бизнеса.

**Издателската дейност на „Атлас Финанс“ АД включва и следните заглавия:**

- **„Банковите кризи“** с автор Петър Нейчев. Книгата разглежда причините за банковите кризи по света и специфичните особености на банковата криза в България през 1996 г.;
- **„Популярните банки“** с автор Петър Нейчев, в която на едно място са събрани различните направления при възникването на кооперативните кредитни организации, представянето им по света и в България, както и идеи за развитието на тези структури в условията на интернет и новата българска действителност;
- **„Платформата COBOS“** и електронната търговия с ценни книжа чрез Популярна каса - от авторски колектив – предназначена за всички, които проявяват интерес към инвестирането в ценни книжа на Българската фондова борса;
- **„FOREX пазарът“** и как да инвестираме на международните валутни пазари чрез лицензирания инвестиционен посредник Популярна каса, също от авторски колектив.

**АТЛАС ФИНАНС**  
финансова компания

Пловдив, ул. „Гладстон“ 1, ет.1, офис 2  
e-mail: [atlasfinance.office@gmail.com](mailto:atlasfinance.office@gmail.com)

## По повод решенията на ЕК за реиндустриализация



Второто DVD издание на “Бяла книга за нова високотехнологична индустриализация 2015 - 2025 г.” може да прочетете на страниците в интернет:

[www.financebg.com](http://www.financebg.com)    [www.newindustrybg.eu](http://www.newindustrybg.eu)  
[www.atlasfinance.bg](http://www.atlasfinance.bg)    [www.atlasnet.bg](http://www.atlasnet.bg)  
[www.bg-wiki.org](http://www.bg-wiki.org)

Издател: “Атлас Финанс” АД  
септември 2015